

Afb. 1. Piet Mondriaan [1872-1944] *Compositie met gele lijnen* 1933 afmetingen 80,2 cm x 79,9 cm (diagonaal 112,9 cm) materiaal olieverf op doek, Kunstmuseum Den Haag, objectnummer 0332044

Pygmalion revisited

Chris den Engelsman (kunstgeschiedenis) | 8770395 | het meesterwerk | Sleutelwerken in de westerse kunst van de 20e en 21e eeuw (KU2V14005) | dr. Linda Boersma | opdracht 1 | 535 woorden | 11 mei 2020 |

*Either there is only the garment, that is nothing but art, or else there is, beyond art, something else of which art itself is only the garment.*¹ Hans Belting

¹ Belting, *The invisible masterpiece*, 334.

Een absoluut meesterwerk!

Misschien is het met ideeën over het absolute meesterwerk wel net als met ideeën over hemel en hel, en bestaan ze alleen in de gedachten van de 'gelovigen' en vormen daar vaak een sterke, drijvende kracht. Waar Maître Frenhofer zijn meesterwerk onthuld zien Porbus en de jonge Nicolas Poussin alleen vervlekkten en -strepen.

Volgens Belting heeft het idee van het absolute meesterwerk tijdens de romantiek post gevat.² In zijn kritische recensie van Beltings boek merkt Robert Williams echter op dat de ideeën over een absoluut meesterwerk al teruggaan tot de klassieke oudheid.³ Ook Balzacs novelle 'Het onbekende meesterwerk' (1831) is gebaseerd op de mythe van Pygmalion, echter anders dan Maître Frenhofer pleegt Pygmalion geen zelfmoord, maar wordt gered door Aphrodite die zijn beeld tot leven wekt. 'Mensen scheppen schoonheid, goden alleen scheppen leven.'⁴

Wat maakt een (absoluut) meesterwerk; het idee, de ambachtelijke vaardigheid of de context, of is het misschien de beschouwer die het absolute meesterwerk maakt? Misschien heeft het absolute kunstwerk iets van al deze facetten, vaak gaat het om een sleutelwerk in het oeuvre van de kunstenaar, dat een nieuwe fase inluidt, ook de context zoals in welke collectie het werk zich bevindt en of het besproken is in de kunsthistorische literatuur spelen hierbij een rol. Voor Mondriaan was een kunstwerk een constructie, waarbij hij de figuratie en het materiele afwijst en het individuele (het oude bewustzijn) plaatsent tegenover het universele (het nieuwe bewustzijn)⁵ Mondriaans doel was dat ene ultieme schilderij.⁶ Een werk van serene schoonheid door compositie, kleurstelling en zorgvuldige bewerking van de verfhuid tot een zijzacht oppervlak.⁷

Hoewel Compositie met gele lijnen uit 1933 een schakel is binnen Mondriaans oeuvre staat het daarin ook lange tijd alleen, niet door de ruitvorm die hij al eerder gebruikt had maar wel door de gele lijnen die in zijn oeuvre pas zo'n tien jaar later weer zouden terugkeren.⁸ De ruitvorm was Mondriaans ingetogen antwoord op de diagonaal van Van Doesburg. Mondriaan zette het schilderij simpelweg op zijn punt maar bleef trouw aan zijn horizontale en verticale lijnen.⁹

Een absoluut meesterwerk?

Hoewel de werken van Wolfgang Laib en Piet Mondriaan zeer verschillend zijn lijken er ook overeenkomsten te bestaan. Beide kunstenaars leven in een zelf gekozen en relatieve afzondering om zich volledig aan hun kunst te wijden. Beiden zijn beïnvloed door niet westerse culturen. Beiden hanteren een abstracte of sterk geabstraheerde vormtaal.

Er zijn echter ook grote verschillen, waar Mondriaan zegt zich van de natuur af te keert zoekt Laib de natuur juist op. Mondriaan beperkt zich tot het gebruik van verf, voor Laib hebben de (natuurlijke)materialen waarmee hij werkt van zichzelf al een enorme kracht.

Laibs werk voldoet zeker aan de criteria voor een meesterwerk, of hij met de aanduiding absoluut ook blij zou zijn is de vraag. Na afloop van een tentoonstelling veegt hij het stuifmeel zorgvuldig bij elkaar en zuivert het voor een nieuwe expositie, al het andere zijn slechts woorden. *'Mensen scheppen schoonheid, goden alleen scheppen leven.'*¹⁰

² Ibid., 294–95.

³ Williams, "Review of The Invisible Masterpiece", 393.

⁴ Dros, *Griekse mythen*, 72.

⁵ "De Stijl/Jaargang 2/Nummer 1/Manifest I van De Stijl, 1918 - Wikisource".

⁶ Ibid., 131.

⁷ Ibid., 130.

⁸ Blotkamp, *The end*, 247.

⁹ Reijnders, *Meesterwerken meesterzetteren*, 130.

¹⁰ Dros, *Griekse mythen*, 72.

Afb. 2. Wolfgang Laib (1950), *Blütenstaub von Kiefern* 1993, installatie stuifmeel van de grove den, afmetingen 270 x 250 cm Museum De Pont, Tilburg objectnummer 1994.WL.06

Bronnen:

1. Belting, Hans *The invisible masterpiece* Reaktion Books Ltd London 2001
2. Blotkamp, Carel *The end: artists' late and last works* Reaktion Books Ltd London 2019
3. Dros, Imme *Griekse mythen* Athenaeum-Polak & Van Gennep Amsterdam 2016
4. Reijnders, Frank *Meesterwerken meesterzetteren* 1001 Amsterdam 2013
5. William, Robert *Review of The invisible masterpiece: The Modern Myth of Art* The Art Bulletin 85 393-395
6. Kunstmuseum Den Haag, webpagina: <https://www.kunstmuseum.nl/nl/node/7965> geraadpleegd op 2 mei 2020
7. Museum De Pont Tilburg, webpagina: <https://depont.nl/collectie/kunstenaar/wolfgang-laib/bluetenstaub-von-kiefern/info> geraadpleegd op 9 mei 2020
8. Wikisource, webpagina: https://nl.wikisource.org/wiki/De_Stijl/Jaargang_2/Nummer_1/Manifest_I_van_De_Stijl,_1918 geraadpleegd op 2 mei 2020